

Sygn. akt III KK 454/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Józef Szewczyk

SSN Włodzimierz Wróbel (sprawozdawca)

Protokolant Jolanta Włostowska

w sprawie M. K.,

skazanego z art. 279 § 1 k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 14 grudnia 2016 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanego
od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w L.

z dnia 16 lutego 2012 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w L. z dnia 16 lutego 2012 r. [sygn. akt II K (...)] M. K. został uznany winnym czynu z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k., za który wymierzono mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3 letni okres próby. Wyrok ten uprawomocnił się bez zaskarżenia.

Od powyższego orzeczenia kasację w trybie art. 521 k.p.k. wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, zarzucając przedmiotowemu rozstrzygnięciu rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), polegające na przeprowadzeniu przez Sąd Rejonowy w L. postępowania bez udziału obrońcy, mimo istnienia uzasadnionych wątpliwości co do stanu poczytalności oskarżonego M. K., których dogłębnego wyjaśnienia Sąd zaniechał, pomimo istnienia takiego obowiązku sprecyzowanego w art. 366 § 1 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), co stanowi bezzwzględną przyczynę odwoławczą wskazaną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Podnosząc powyższy zarzut Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o:

- 1) dopuszczenie dowodu z dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy Sądu Rejonowego w L. sygn. akt II K (...) w postaci opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 27 września 2007 r. oraz wyroku z dnia 5 listopada 2007 r., oraz w aktach sprawy Sądu Rejonowego w K. [sygn. akt VII K (...)] w postaci opinii sądowo - psychiatrycznej z dnia 15 lipca 2013 r. oraz wyroku z dnia 9 grudnia 2013 r. na okoliczność występowania u oskarżonego organicznych zaburzeń osobowości, zespołu uzależnienia od alkoholu oraz ograniczenia w stopniu znacznym zdolności rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem;
- 2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich jest zasadna.

Analiza akt sprawy jednoznacznie wskazuje, że:

- 1) M. K. w sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w L. pod sygnaturą akt II K (...) został ukarany z zastosowaniem art. 31 § 2 k.k.
- 2) z protokołu rozprawy z dnia 19 grudnia 2011 r. wynika, że oskarżony nie został doprowadzony na wyznaczony termin, gdyż przebywał wówczas w szpitalu psychiatrycznym w K.,
- 3) pismem z dnia 2 stycznia 2012 r. Ordynator Oddziału Psychiatrycznego Samodzielnego Wojewódzkiego Publicznego Zespołu Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej w R. poinformował o hospitalizacjach oskarżonego i wskazał, że M. K. leczony był w tej placówce na przełomie

listopada i grudnia 2011 r. oraz od 11 grudnia 2011 r. w związku z rozpoznaniem organicznych zaburzeń zachowania i osobowości, zespołu zależności alkoholowej oraz padaczki pourazowej,

4) po uzyskaniu informacji o opuszczeniu zakładu psychiatrycznego Sąd wyznaczył termin rozprawy i wobec niestawiennictwa oskarżonego i uznania nieobecności za nieusprawiedliwioną, na podstawie art. 479 § 1 k.p.k., przeprowadził w dniu 16 lutego 2012 r. rozprawę pod nieobecność M. K. i wydał następnie w sprawie wyrok zaoczny.

5) w toku postępowania M. K. nie korzystał z pomocy obrońcy.

Jak słusznie wskazuje Rzecznik Praw Obywatelskich, bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych w odniesieniu do art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (zarówno w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., ale jak i po tym dniu) jasno stanowi, że obowiązek zapewnienia obrony obligatoryjnej związany jest z sytuacją przewidzianą w przytaczanym przepisie od chwili jej ujawnienia, tj. powzięcia przez organ procesowy uzasadnionych wątpliwości co do poczytalności lub pojawienia się okoliczności, które powinny taką uzasadnioną wątpliwość wzbudzić (por. obok wskazanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich judykatów m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2016 r., IV KK 419/15, czy też wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 sierpnia 2012 r., II AKa 142/12, LEX nr 1307467).

Materiał dowodowy w niniejszej sprawie w sposób klarowny ukazywał, że wątpliwości takie powinny powstać.

Jednym z elementów istotnych dla oceny stanu psychicznego oskarżonego była informacja o poprzedniej karalności oskarżonego przy zastosowaniu z art. 31 § 2 k.k. Zgodzić wypada się z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, że sama informacja o poprzednim popełnieniu przestępstwa w stanie ograniczonej poczytalności nie powoduje automatycznego uznania o istnieniu uzasadnionych wątpliwości także w aktualnie toczącym się postępowaniu. Jednak informacja o poprzednim skazaniu w warunkach przewidzianych w art. 31 § 2 k.k. w połączeniu z wiarygodną informacją o hospitalizacji psychiatrycznej oskarżonego powinna wzbudzić w składzie orzekającym takie wątpliwości. Kluczowa wydaje się informacja, że oskarżony aktualnie przebywa w jednostce leczenia psychiatrycznego oraz że jest to kolejna

hospitalizacja, a co za tym idzie schorzenie to prawdopodobnie nosi cechy trwałości. To wszystko powinno, zdaniem Sądu Najwyższego, wzbudzić wątpliwość Sądu co do możliwości rozpoznania przez oskarżonego znaczenia czynu (*tempore criminis*), jak i rodzić stan niepewności odnośnie możliwości udziału M. K. w toczącym się postępowaniu i faktycznej możliwości prowadzenia przez niego samodzielnej obrony (*tempore procedendi*).

Zgodnie z treścią art. 366 § 1 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dniu orzekania w niniejszej sprawie) konglomerat informacji o stanie psychicznym oskarżonego obligował przewodniczącego do wyjaśnienia tak istotnych okoliczności sprawy, które wiązały się z koniecznością zapewnienia oskarżonemu obrony obligatoryjnej. Rolą przewodniczącego jest kierowanie rozprawą i czuwanie nad jej prawidłowym przebiegiem, a także baczenie, aby zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności sprawy. W sytuacjach takich jak w niniejszej sprawie, na plan pierwszy wysuwa się konieczność podjęcia aktywności przez Sąd w kierunku zabezpieczenia oskarżonemu podstawowej procesowej gwarancji w postaci konstytucyjnego prawa do obrony, tak aby w pełni chronić prawa osób, wobec których zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że nie są w stanie w sposób samodzielny oraz racjonalny prowadzić swojej obrony. Sąd jednakowoż pomimo obiektywnego wydzwiku informacji zalegających w aktach sprawy nie podjął wymaganej przepisami procedury karnej aktywności. W konsekwencji, doszło do uchybienia polegającego na rozpoznaniu sprawy M. K. bez obowiązkowego udziału obrońcy w postępowaniu przed Sądem, co spowodowało wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o jakiej mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe należało podzielić zarzuty Rzecznika Praw Obywatelskich i uchylić zaskarżone orzeczenie oraz przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, w którym Sąd uwzględni w procedowaniu treść art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. mając na uwadze zawarte w aktach sprawy informacje uzasadniające wątpliwości co do stanu psychicznego oskarżonego.

r.g.